

Minderjarige slachtoffers in mensenhandelzaken: Ze wilde het zelf. Toch?²

TPWS 2014/30

Kinderen moeten worden beschermd, soms ook tegen zichzelf. Deze bijdrage bespreekt het arrest van de Hoge Raad van 20 mei 2014 waarin de Hoge Raad oordeelt dat dwang niet moet worden ingelezen in het mensenhandelartikel (artikel 273f Sr) als het om minderjarige slachtoffers in de prostitutie gaat.³ Ook staat instemming met prostitutiewerk en het feit dat iemand al eerder in de prostitutie werkte een bewezenverklaring niet in de weg. Ook bij de straftoemeting zouden deze omstandigheden geen rol moeten spelen. Ter zake vervolging en berechting van mensenhandel in relatie tot prostitutie – waarbij minderjarigen betrokken zijn – verdienen ook andere punten aandacht vanuit de beschermingsgedachte: de scheidslijn tussen poging en voltooid delict wat betreft het klaarstomen voor prostitutie; de mogelijke samenloop met de vervaardiging en verspreiding van kinderpornografie (artikel 240b Sr); en de bescherming van minderjarige slachtoffers niet alleen tegen mensenhandelaren, maar ook tegen gebruikers van hun seksuele diensten.

1. Inleiding

Kinderen moeten worden beschermd. De EU-richtlijn mensenhandel uit 2011⁴ onderstreept dit belang waar het om de aanpak van mensenhandel gaat. Op grond van deze richtlijn moeten kinderen – alle personen jonger dan achttien jaar – als bijzonder kwetsbare slachtoffers worden beschouwd. Bij de implementatie van deze richtlijn is artikel 273f Sr dan ook op een aantal onderdelen aangepast. Per 15 november 2013 voorziet het mensenhandelartikel onder meer in de bepaling dat mensenhandel gepleegd tegen kinderen altijd een strafverzwarende omstandigheid vormt, dus ook wanneer een slachtoffer zestien of zeventien is.⁵ Voorheen was dat nog niet zo.

Deze bijdrage gaat over de bescherming van minderjarige slachtoffers. In het arrest van 20 mei 2014 is de Hoge

Raad duidelijk over wat deze bescherming inhoudt.⁶ Dit arrest wordt dan ook eerst besproken. Bescherming is nodig vanaf het moment waarop kinderen worden geworven om in de prostitutie te gaan werken. Hierbij is van belang dat bij mensenhandel al snel sprake is van een voltooid delict. Over de vraag op welk moment het klaarstomen overgaat van een poging in een voltooid delict heeft de Hoge Raad echter nog geen uitspraak gedaan. Deze bijdrage illustreert ook dat werving op verschillende manieren kan plaatsvinden. Zo worden sommige slachtoffers losgeweekt van hun vertrouwde omgeving en is sprake van manipulatie, vaak vergezeld van verliefd maken. Vaak wordt ook beeldmateriaal gemaakt waarmee mogelijke slachtoffers onder druk kunnen worden gezet. De samenloop met de vervaardiging en verspreiding van kinderpornografie (artikel 240b Sr) komt niet altijd voldoende tot uitdrukking in vervolging en berechting. Kinderen moeten niet alleen tegen mensenhandelaren worden beschermd, maar ook tegen degenen die in deze context van hun seksuele diensten gebruikmaken. Het gaat dan om degenen die hen 'testen' voor prostitutiewerk, waarbij sprake kan zijn van medeplegen of medeplichtigheid aan mensenhandel. Het gaat daarnaast om klanten die voor seksuele diensten van minderjarigen betalen, die kunnen en moeten worden vervolgd op grond van artikel 248b Sr.

2. Minderjarigen, dwang, en tot prostitutie brengen in het arrest van de Hoge Raad

De Hoge Raad heeft in mei van dit jaar uitspraak gedaan in een zaak waarbij een minderjarig meisje in de prostitutie was gebracht.⁷ In eerste instantie achtte de Rechtbank Rotterdam onvoldoende bewijs voor dwang aanwezig en overwoog daarbij dat verdachte ontkende aangeefster te hebben gedwongen tot prostitutie.⁸ Ten aanzien van minderjarigen hoeft dwang echter niet bewezen te worden: het is immers geen onderdeel van de delictomschrijving. Het slachtoffer was veertien jaar en weggelopen uit een justitiële inrichting. Het verwijt betrof artikel 273f lid 1 onder 5 Sr, dus niet

1 Mr. C.E. Dettmeijer-Vermeulen is Nationaal Rapporteur Mensenhandel en Seksueel Geweld tegen Kinderen. Mr. dr. M. Boot-Matthijssen is als onderzoeker werkzaam bij Bureau Nationaal Rapporteur Mensenhandel en Seksueel Geweld tegen Kinderen.

2 Deze bijdrage is een geactualiseerde versie van het artikel 'Jurisprudentie mensenhandel. Minderjarige slachtoffers in strafzaken. Ze wilde het zelf. Toch?', gepubliceerd op de website van de Nationaal Rapporteur in januari 2014, www.nationaalrapporteur.nl/actueel/nieuws/2014/ze-wilde-het-zelf-toch.aspx. Het onderwerp kwam reeds eerder aan de orde in het rapport *Jurisprudentie mensenhandelzaken 2009-2012, Een analyse*, 2012 dat in 2012 verscheen, beschikbaar via www.nationaalrapporteur.nl.

3 Buiten de prostitutie zijn bij minderjarige slachtoffers dwangmiddelen wel een delictsbestanddeel, art. 273f lid 1 onder 4 Sr.

4 Richtlijn 2011/36/EU van het Europees Parlement en de Raad van 5 april 2011 inzake de voorkoming en bestrijding van mensenhandel en de bescherming van slachtoffers daarvan, en ter vervanging van Kaderbesluit 2002/629/JBZ van de Raad, PbEU 2011, L 101/1.

5 Art. 273f lid 3 onder 2 Sr.

6 HR 20 mei 2014, ECLI:NL:HR:2014:1174.

7 Hof Den Haag 6 februari 2013, ECLI:NL:GHDHA:2013:3595. Deze zaak, waarin de Rb. Rotterdam in 2012 in eerste aanleg uitspraak deed, werd eerder besproken in het rapport *Jurisprudentie Mensenhandel 2009-2012*, Rb. Rotterdam 27 maart 2012, ECLI:NL:RBSGR:2012:BW1957.

8 De Rb. Rotterdam heeft in een gerelateerde strafzaak een helder oordeel geveld over de invulling van de strafbepaling: "Gelet op de wetsgeschiedenis [...] is er naar het oordeel van de rechtbank in het geval van minderjarige slachtoffers derhalve altijd sprake van een beperking van de keuzevrijheid, zodat in het geval van minderjarige slachtoffers de eventuele omstandigheid dat het slachtoffer heeft 'ingestemd' met de prostitutiewerkzaamheden dan wel de omstandigheid dat het slachtoffer reeds eerder in de prostitutie heeft gewerkt, nimmer in de weg kan staan aan een bewezenverklaring." Rb. Rotterdam 24 oktober 2013, nr. 10/750139-11; 10/750109-11 (niet gepubliceerd).

iemand 'dwingen' maar 'ertoe brengen zich beschikbaar te stellen tot prostitutie.

Het hof oordeelde, terecht, dat gelet op minderjarigheid van dwang geen sprake hoeft te zijn:

“De bescherming van minderjarigen als zodanig moet worden geacht te zijn gelegen in de omstandigheid dat in een dergelijk geval voor strafbaarheid geen dwangmiddelen zoals genoemd in artikel 273f, eerste lid, aanhef en onder 1 van het Wetboek van Strafrecht zijn vereist.”

Niettemin, naar het oordeel van het hof, duidt het begrip 'ertoe brengen' op een situatie waarin een reële eigen keuze van de prostituee in meer of mindere mate afwezig is, waarbij op zichzelf niet doorslaggevend is of de prostituee al dan niet minderjarig is. Ook het Hof Den Haag spreekt de verdachte vervolgens vrij van mensenhandel in de zin van sub 5. Naar het oordeel van het hof kan niet wettig en overtuigend worden bewezen dat de verdachte haar 'ertoe heeft gebracht zich beschikbaar te stellen' tot prostitutie. In deze situatie had het slachtoffer verdachte benaderd en had verdachte 'op haar verzoek slechts faciliterende activiteiten verricht'. Al wordt uit het arrest niet duidelijk welke activiteiten dat zijn geweest, het hof oordeelt dat daarom niet kon worden gesproken van afwezigheid (in meer of mindere mate) van een reële keuze bij het vermeende slachtoffer.

De Hoge Raad wijst op 20 mei 2014 arrest in deze zaak. Mede gelet op de wetsgeschiedenis oordeelt de Hoge Raad dat het hof een te beperkte en dus onjuiste betekenis heeft toegekend aan de term 'ertoe brengen'. Volgens de aangehaalde wetsgeschiedenis is de minderjarigheid een geobjectiveerd bestanddeel van de delictsomschrijving. Aan de bepalingen ligt de gedachte ten grondslag dat degene die als exploitant, souteneur of bemiddelaar betrokken is bij exploitatie van prostitutie, zich ervan moet vergewissen dat hij niet met een minderjarige van doen heeft.

“Dit betekent dat het een ander tot prostitutie brengen en het ondernemen van enige handeling waarvan de ander weet of redelijkerwijs moet vermoeden dat de ander daardoor in de prostitutie belandt, zonder meer wordt gekwalificeerd als mensenhandel, indien die ander minderjarig is. De wil van de betrokkene is niet relevant.”⁹

Bij de implementatie van internationale regelgeving in het mensenhandelsartikel laat de wetgever zich in gelijke bewoordingen uit:

“De eis van dwang in brede zin of misleiding geldt niet voor seksuele uitbuiting van kinderen: uitbating van prostitutie door minderjarigen is zonder meer strafbaar.”¹⁰

Daarnaast oordeelt de Hoge Raad in het onderhavige arrest dat de omstandigheid dat aangeefster zich al met prostitutiewerk bezighield voordat zij verdachte benaderde en de verdachte op haar verzoek slechts 'faciliterende activiteiten' heeft verricht, niet aan toepasselijkheid van artikel 273f lid 1 onder 5 Sr in de weg staat. De Hoge Raad vernietigt de bestreden uitspraak en wijst de zaak terug naar het Hof Den Haag.

Eerder is het voorgekomen dat verdachten werden vrijgesproken van mensenhandel omdat degenen die als slachtoffers op de tenlastelegging staan al als prostituee werkzaam waren en 'daarom door verdachten daartoe niet konden worden gebracht', zelfs als dat minderjarige meisjes waren. Dat voor minderjarigen dwang geen delictsbestanddeel van mensenhandel is, en instemming met het prostitutiewerk ook niet relevant, is een belangrijk aandachtspunt bij vervolging en berechting in mensenhandelzaken met minderjarige slachtoffers. De Hoge Raad is hierover duidelijk.

Overigens ook als het om volwassen slachtoffers gaat, staat eerder werk in de prostitutie niet aan strafbaarheid in de weg. Wanneer sprake is van een dwangmiddel, kan er wel sprake zijn van instemming met de beoogde of daadwerkelijke uitbuiting, maar doet die instemming voor de strafbaarheid niet ter zake. Dit uitgangspunt is conform internationale regelgeving, zoals ook meest recentelijk is weergegeven in de EU-richtlijn mensenhandel.¹¹

3. Strafverzwarende omstandigheid

Ook in de strafbepaling inzake mensenhandel wordt rekening gehouden met de bijzonder kwetsbare positie van minderjarige slachtoffers. Voor feiten gepleegd na 15 november 2013 is de omstandigheid dat een slachtoffer minderjarig is, dus jonger dan 18 jaar, een strafverzwarende omstandigheid in artikel 273f Sr. De EU-richtlijn mensenhandel uit 2011 bepaalt immers dat kinderen – alle personen jonger dan achttien jaar – als bijzonder kwetsbare slachtoffers moeten worden beschouwd.¹²

Tot 15 november 2013 gold echter een leeftijdsgrens van zestien jaar als strafverzwarende omstandigheid. In de zaak *Visdief* hield het OM met deze lagere leeftijdsgrens rekening in zijn strafeis, conform de richtlijn voor strafvordering van het OM. In de strafmotivering komt de rechtbank echter niet expliciet op deze strafverzwarende leeftijdsgrens van – toen – zestien jaar terug. Wel oordeelde de rechtbank dat de eis van het OM 'geen recht deed aan de ernst van de bewezenverklaarde feiten', en legde daarom een jaar meer op dan de vier jaar gevangenisstraf die het OM had geëist.

¹¹ Op grond van art. 2 lid 4 EU-Richtlijn is 'de instemming van het slachtoffer van mensenhandel met de beoogde of bestaande uitbuiting irrelevant indien één van de genoemde middelen is gebruikt.'

¹² Richtlijn 2011/36/EU van het Europees Parlement en de Raad van 5 april 2011 inzake de voorkoming en bestrijding van mensenhandel en de bescherming van slachtoffers daarvan, en ter vervanging van Kaderbesluit 2002/629/JBZ van de Raad, PbEU 2011, L 101/1.

⁹ *Kamerstukken II 1990/91, 21027, nr. 5, p. 11.*

¹⁰ *Kamerstukken II 2003/04, 29291, nr. 3, p. 8 en p. 18.*

Zonder de hoogte van de straf ter discussie te willen stellen, wordt het echter uit de strafmotivering niet duidelijk welke factoren bij dit oordeel over de straftoemeting nu een rol hebben gespeeld. Het blijft in ieder geval onduidelijk of de rechter wel rekening heeft gehouden met deze strafverzwarende omstandigheid, en dus of rekening is gehouden met de kwetsbaarheid van kinderen.

In een andere zaak werd het feit dat de jongste van de vier slachtoffers veertien jaar was wél expliciet benoemd in de strafmotivering.¹³ Daarnaast hield de rechtbank er in het voordeel van verdachte rekening mee dat het geldelijk gewin voor verdachte 'beperkt is gebleven' en dat 'het in verhouding tot andere mensenhandelzaken een minder omvangrijke vorm van vrouwenhandel betreft'. Zonder afbreuk te willen doen aan de merites van deze overwegingen is dit een ongelukkige woordkeuze. Slachtoffers lezen de uitspraak immers ook. Het ging overigens ook in deze zaak om meisjes die waren weggelopen uit een besloten behandelcentrum voor jongens en meisjes met complexe problemen. Verdachte werd in deze zaak veroordeeld tot 36 maanden gevangenisstraf waarvan zes voorwaardelijk.

Het komt daarnaast – nog steeds – voor dat de rechter in de strafmotivering rekening houdt met het feit dat niet is gebleken dat er sprake is geweest van dwang 'of enige vorm van gewelddadigheden' waar de bewezenverklaring minderjarige slachtoffers betreft.¹⁴ Deze omstandigheid zou geen strafverminderende rol mogen spelen nu volgens de relevante delictomschrijvingen ten aanzien van minderjarige slachtoffers geen dwangmiddelen zijn vereist.¹⁵ Als de afwezigheid van dwang en geweld via een omweg toch een rol spelen bij de straftoemeting, wordt alsnog afbreuk gedaan aan de bescherming van minderjarigen.

Bescherming is nodig vanaf het moment waarop kinderen worden geworven om in de prostitutie te gaan werken. Werving kan op verschillende manieren plaatsvinden, en de volgende paragraaf bespreekt in dit verband de vraag op welk moment het klaarstomen van een slachtoffer overgaat van een poging in een voltooid delict.

4. Klaarstomen voor prostitutie tijdens minderjarigheid: poging of voltooid delict?

Al in de periode vóórdat een slachtoffer meerderjarig wordt, en dus legaal in de prostitutie kan gaan werken, kan sprake zijn van – bijvoorbeeld – chantage of verliefd maken en het losweken van een slachtoffer, met als uiteindelijke doel diegene uit te kunnen buiten. Zulke omstandigheden kunnen onderdeel zijn van een voltooid mensenhandelfeit: het aanwerven met het oogmerk van uitbuiting. Internationaal, en in navolging daarvan ook in de Nederlandse wetgeving is

namelijk een aantal gedragingen expliciet afzonderlijk als mensenhandel strafbaar gesteld. Dat leidt ertoe dat vooral de in het artikel 273f lid 1 onder 1 (en 2) Sr benoemde handelingen – zoals werven, vervoeren en huisvesten – een ruime betekenis hebben. Daarom is bij artikel 273f Sr al snel sprake van een voltooid delict. De fase waarin een slachtoffer wordt klaargestoomd om in de prostitutie te gaan werken, de zogenaamde *grooming-periode*, wordt in de rechtspraak echter niet altijd op dezelfde manier benaderd. Soms wordt het gezien als onderdeel van het mensenhandelfeit (aan)werven, soms ook als poging. De keuze voor een bepaald sublid kan het verschil maken tussen een veroordeling voor een poging dan wel een voltooid delict. Zo zag de Rechtbank Haarlem terecht ook de zogenaamde *grooming-periode* als onderdeel van het mensenhandelfeit omdat de verdachte het slachtoffer tussen haar vijftiende en achttiende jaar had 'klaargestoomd' voor het werk in de prostitutie.¹⁶ Gedragingen gedurende die periode van minderjarigheid kunnen dus op zich al heel goed vormen van mensenhandel zijn en niet louter een poging. Zulke gedragingen zouden dan ook, waar mogelijk, als voltooid delict ten laste moeten worden gelegd.

Minderjarigen kunnen op verschillende manieren in de prostitutie terecht komen. Een bijzonder voorbeeld komt uit een strafzaak waarin de politie tijdens het opsporingsonderzoek naar een woningoverval stuit op een concreet stappenplan hoe meisjes in de prostitutie te krijgen.¹⁷ De twee verdachten, zelf meisjes van veertien jaar, wisten zelf niet hoe ze dit voor elkaar moesten krijgen bij de twee beoogde slachtoffers van, hooguit, vijftien jaar oud. Het stappenplan beschrijft welke handelingen moesten worden verricht om de twee meisjes zover te krijgen dat zij als prostituee voor verdachten zouden gaan werken. Wie het plan zou hebben opgesteld, is niet duidelijk. Het plan wordt als volgt weergegeven in de bewezenverklaring:

"Als stap één wordt aangegeven dat de twee verdachten vriendinnen moesten worden met het slachtoffer en dat ze een soort drie eenheid moesten worden, en moesten opletten of het slachtoffer veel geld te besteden had. Als stap twee wordt aangegeven dat ze er achter moesten komen wat de zwakke punten zijn van het slachtoffer en dat ze haar vertrouwen nog meer moesten winnen. Stap drie betreft het afhankelijk maken van het slachtoffer en het haar losweken van haar omgeving en haar vriendje. Stap vier is het op het slechte pad brengen van het slachtoffer en haar verslaafd maken. Op het moment dat het slachtoffer onder invloed zou zijn, zou zij dan met een klant naar bed moeten en zou er een filmpje van gemaakt moeten worden, waarmee het slachtoffer vervolgens te chanteren zou zijn."

Het OM legt verdachten een poging ten laste om twee slachtoffers ertoe te brengen zich beschikbaar te stellen tot

13 Rb. Amsterdam 28 maart 2013, ECLI:NL:RBAMS:2013:1486.

14 Rb. Noord-Holland 14 juli 2014, nr. 15/741145-12 (niet gepubliceerd).

15 Nationaal Rapporteur Mensenhandel, *Jurisprudentie mensenhandelzaken 2009-2012, Een analyse*, 2012, beschikbaar via www.nationaalrapporteur.nl.

16 Rb. Haarlem, 21 juli 2011, ECLI:NL:RBHAA:2011:BR2862.

17 Rb. Den Haag 21 februari 2013, ECLI:NL:RBDHA:2013:BZ3902 en BZ3900.

prostitutie (poging artikel 273f lid 1 onder 5 Sr). De rechtbank oordeelt dat er concrete handelingen zijn verricht om de besproken plannen daadwerkelijk uit te voeren en verklaart de poging bewezen. De uitvoeringshandelingen bestaan in deze zaak onder meer uit het aangaan van een vriendschapsrelatie en het aanschaffen van een mascara voor één van de slachtoffers, na afspraken tussen de twee verdachten over de vraag wat geregeld moest worden om de slachtoffers er beter uit te laten zien en wie daarvoor wat zou kopen.¹⁸

Artikel 273f lid 1 onder 2 Sr was in deze zaak niet ten laste gelegd, kort gezegd: degene die een minderjarige werft, vervoert, overbrengt, huisvest of opneemt, met het oogmerk van uitbuiting. Gezien de bewezenverklaring is echter al sprake van werven: het stappenplan werd uitgevoerd en de bedoeling van de verdachten, uitbuiting, werd daaruit wel duidelijk. In ieder geval had ook een poging ten aanzien van dit sublid voor de hand gelegen. Soms volgt echter vrijspraak, ook van een poging sub 2, omdat de rechtbank oordeelt dat geen sprake was van uitbuiting. Op grond van sub 2 hoeft echter geen sprake te zijn van uitbuiting, wel van het oogmerk daartoe.¹⁹

Niettemin is de grens tussen een poging en een voltooid delict bij mensenhandel niet altijd eenvoudig te trekken. Deze grens wordt ook niet altijd op dezelfde wijze getrokken.²⁰ Een zelfde feitencomplex kan dus – afhankelijk van hoe het ten laste wordt gelegd – een poging dan wel een voltooid delict opleveren. Of een poging tot sub 5 naast een voltooide sub 2. Het is dan ook van belang de verschillen in delictomschrijvingen van de subleden van artikel 273f Sr in het oog te houden. Een veroordeling voor een poging dan wel een voltooid delict heeft immers ook consequenties voor de strafmaat. Bescherming is nodig vanaf het moment waarop kinderen worden geworven om in de prostitutie te gaan werken. Over de vraag op welk moment het klaarstomen voor prostitutie overgaat van een strafbare poging in

een voltooid delict heeft de Hoge Raad echter nog geen uitspraak gedaan.

5. Vervaardigen en verspreiden van kinderpornografie

Van minderjarige slachtoffers wordt in de regel ook pornografisch beeldmateriaal gemaakt. Dat kan zijn om te adverteren met aangeboden diensten op sekssites, maar ook om slachtoffers te kunnen chanteren om als prostituee te gaan werken. Juridisch gezien is bij het maken van zulke beelden van minderjarigen sprake van het vervaardigen, en vaak ook het verspreiden van kinderpornografie. Dat is strafbaar op grond van artikel 240b Sr. Bij het maken van pornografisch beeldmateriaal wordt het vervaardigen dan wel verspreiden van kinderpornografie soms wel,²¹ maar niet altijd ten laste gelegd als apart delict naast mensenhandel.

Zo is artikel 240b Sr niet als afzonderlijk misdrijf ten laste gelegd in een zaak voor de Rechtbank Oost-Brabant, eind 2013. Tegelijkertijd wordt verdachte wel verweten dat zij kinderpornografische afbeeldingen heeft gemaakt van het zestienjarige slachtoffer om prostitutiekanten te werven, als feitelijke uitwerking van de ten laste gelegde mensenhandel. De rechtbank verklaart dit als zodanig ook bewezen.²² Op dezelfde manier werd ook in een andere zaak een verdachte verweten dat hij van een destijds zestienjarig slachtoffer beeldmateriaal had gemaakt waarbij pornografische handelingen met verdachte werden verricht, en dat hij van haar seksueel getinte foto's had gemaakt en deze foto's op internet had geplaatst. Deze feiten zijn benoemd onder de ten laste gelegde mensenhandel, maar niet als afzonderlijk delict inzake kinderpornografie.²³ In deze zaak volgde vrijspraak van de mensenhandel tijdens periode van minderjarigheid van het desbetreffende slachtoffer.

Vervaardiging en verspreiding van kinderpornografisch materiaal op zichzelf veroorzaakt óók slachtofferschap. Het beeldmateriaal zelf leidt tot schaamte en schuldgevoelens, en gevoelens van onmacht in de wetenschap dat de beelden zijn verspreid en niet meer kunnen worden verwijderd van internet.²⁴ Het is belangrijk om ook deze vorm van slachtofferschap te herkennen en te signaleren. Hier zou het OM een goede bijdrage aan kunnen leveren door in situaties waarin van minderjarige kinderpornografische beelden worden

18 In een recentere uitspraak van de Rb. Den Haag spreekt de rechtbank de verdachte vrij van de voltooide mensenhandel maar oordeelt een poging sub 5 ook bewezen. De rechtbank overweegt dat verdachte weliswaar met medeverdachten hebben besproken dat zijn het slachtoffer de prostitutie in wilden krijgen, maar dat zij zich daarvoor op geen enkel moment beschikbaar had gesteld. De rechtbank ziet het haar inpalmen en voor te houden dat zij en verdachte een echte relatie hadden als een begin van uitvoering. De rechtbank acht ook bewezen dat hij voor haar een hotelovernachting heeft betaald. In deze zaak had het OM ook sub 2 ten laste gelegd, ook de poging, maar betreft de bewezenverklaring poging sub 5, Rb. Den Haag 11 februari 2014, nr. 09/758998-12 (niet gepubliceerd), zie ook nr. 09/711276-12 (niet gepubliceerd).

19 In een uitspraak uit april 2014 komt de Rb. Midden-Nederland tot een vrijspraak voor mensenhandel. "Weliswaar is sprake geweest van door verdachte uitgevoerde handelingen ten aanzien van de minderjarige aangeefster, zoals het aangaan van een (liefdes)relatie (werven) en het vervoeren naar de woning van medeverdachte alwaar seksuele handelingen plaatsvonden (vervoeren en overbrengen), maar niet dat deze handelingen door verdachte zijn uitgevoerd met het oogmerk van uitbuiting. De rechtbank acht het hebben van seksuele contacten door verdachte met aangeefster onvoldoende voor het oordeel dat verdachte aangeefster heeft uitgebuit.", Rb. Midden-Nederland 29 april 2014, nr. 16/661416-13 (niet gepubliceerd).

20 Zie hierover *Jurisprudentie Mensenhandelzaken 2009-2012*, p. 86 e.v.

21 Zie bijvoorbeeld Hof Den Haag, 2 december 2011, ECLI:NL:GHSGR:2011:BU6589 (Pijnacker); Rb. Almelo 3 maart 2012, ECLI:NL:RBALM:2012:BW0448; Rb. Dordrecht 3 april 2012, ECLI:NL:RBDOR:2012:BW0716; Rb. Dordrecht 26 april 2012, ECLI:NL:RBDOR:2012:BW4116 (Hardinxveld-Giessendam); Rb. Maastricht 29 juni 2012, ECLI:NL:RBMAA:2012:BW9971; Rb. Midden-Nederland 29 april 2014, nr. 16/661416-13 (niet gepubliceerd).

22 Rb. Oost-Brabant 2 december 2013, ECLI:NL:2013:6667.

23 Rb. Overijssel 19 november 2013, nr. 07-653021/10 en 05-860352/13 (niet gepubliceerd).

24 Zie *Eerste rapportage kinderpornografie*, p. 240 e.v., beschikbaar via www.nationaalrapporteur.nl. Zie over schadevergoeding voor bezit van kinderpornografie uitgebreid C.E. Dettmeijer en L. van Krimpen, 'Schadevergoeding voor bezit van kinderpornografie: juridische mogelijkheden en praktische obstakels', *TPWS* 2014/26, p. 112-116, ook beschikbaar via www.nationaalrapporteur.nl.

gemaakt en verspreid, deze feiten ook steeds als apart strafbaar feit op de tenlastelegging te zetten.

6. Testen op geschiktheid

Minderjarigen moeten niet alleen worden beschermd tegen mensenhandelaren, maar ook tegen degenen die in deze context van hun seksuele diensten gebruikmaken. Dat geldt ten eerste voor degenen die deze kinderen 'testen' voor prostitutiewerk. Dit lijkt op verschillende manieren ten laste te worden gelegd.

Zo was in een zaak waarin het Hof Den Haag in 2012 uitspraak deed, aldus de strafmotivering een vriend van één van de drie verdachten uitgenodigd die beide slachtoffers had getest op hun geschiktheid voor prostitutiewerkzaamheden door seks met hen te hebben en daarover verslag uit te brengen.²⁵ In deze zaak hadden verdachten twee meisjes van net zestien jaar oud overgehaald om in de prostitutie te gaan werken. Dat overhalen ging overigens gepaard met het aanbieden van drugs. Ook deze 'vriend' is als verdachte onderwerp van onderzoek is geweest. Door de Rechtbank Rotterdam is hij veroordeeld voor medeplichtigheid aan mensenhandel omdat hij daartoe opzettelijk behulpzaam is geweest door – onder meer – seksuele handelingen met haar te verrichten en haar te doen geloven alsof dat bedoeld was als test.²⁶

Een ander delict dat soms ten laste wordt gelegd in mensenhandelzaken met minderjarige slachtoffers is artikel 248a Sr. Het gaat hierbij om het 'testen' van een minderjarige meisje voor prostitutiewerk. In dit wetsartikel is strafbaar gesteld de zogenoemde 'verleiding': degene die iemand van wie hij weet of redelijkerwijs moet vermoeden dat deze nog geen achttien jaar is, opzettelijk beweegt ontuchtige handelingen te plegen of te dulden. Er moet wel sprake zijn van 'giften of beloften van geld of goed, misbruik van uit feitelijke verhoudingen voortvloeiend overwicht of misleiding', in tegenstelling tot het ontbreken van dwangmiddelen in de mensenhandelpaling ten aanzien van minderjarige slachtoffers. Er staat maximaal vier jaar gevangenisstraf op of een geldboete van de vierde categorie.

In de eerdergenoemde mensenhandelzaak voor de Rechtbank Oost-Brabant legde het OM deze bepaling ook ten laste en volgt hiervoor ook een veroordeling. Eén van de verdachten had een 16-jarig Roemeens meisje seks laten hebben met meerdere mannen, onder wie verdachte zelf, om haar seksuele ervaring op te laten doen. Het misbruik van uit feitelijke omstandigheden voortvloeiend overwicht van verdachte bestond uit het zijn van (toekomstig) pooier.²⁷ De andere verdachte wordt op grond van hetzelfde wetsartikel ook veroordeeld waarbij de rechtbank uit tapgesprekken afleidt dat hij de nieuwe meisjes min of meer keurde

25 Hof Den Haag 13 november 2012, ECLI:NL:GHSGR:2012:BY9726.

26 Rb. Rotterdam 30 juni 2011, nr. 10/750161-10 (niet gepubliceerd).

27 Rb. Oost-Brabant 2 december 2013, ECLI:NL:RBOBR:2013:6652.

door seksuele handelingen met hen te verrichten.²⁸ Dit had ook het medeplegen van mensenhandel of medeplichtigheid kunnen zijn.

7. Klanten van minderjarige prostituees

Het gebeurt niet vaak dat klanten van minderjarige prostituees worden vervolgd op grond van artikel 248b Sr:

"Hij die ontucht pleegt met iemand die zich beschikbaar stelt tot het verrichten van seksuele handelingen met een derde tegen betaling en die de leeftijd van zestien jaren maar nog niet de leeftijd van achttien jaren heeft bereikt."

Hier staat maximaal vier jaar gevangenisstraf op of een geldboete van de vierde categorie. In de afgelopen jaren was hier in een zeer beperkt aantal zaken sprake van: twee keer in 2008, zes keer in 2009, drie keer in 2010, twee keer in 2011 en acht keer in 2012.²⁹ Cijfers over het jaar 2013 zijn nog niet beschikbaar. Het is natuurlijk goed mogelijk dat klanten van prostituees die jonger zijn dan zestien jaar op grond van andere zedendelicten worden vervolgd. Antwoord op de vraag in hoeverre dit ook gebeurt, vergt nader onderzoek. In ieder geval zijn ook klanten van minderjarige prostituees in beeld bij het OM.

In november 2013 veroordeelde de Rechtbank Overijssel een klant van een minderjarige wier seksuele diensten hij tegen betaling gebruik had gemaakt. De rechtbank overwoog in de strafmotivering dat hij door zijn handelen had bijgedragen tot het in stand houden van jeugdprostitutie. Hij werd veroordeeld tot een gevangenisstraf van drie maanden voorwaardelijk met een proeftijd van twee jaar, en een geldboete van € 2500.³⁰ Eind vorig jaar werd bericht over een mensenhandelzaak in Groningen waarbij meerdere verdachten betrokken zouden zijn, waaronder klanten van meisjes dan wel vrouwen die gedwongen zouden zijn tot prostitutie.³¹ Ook in deze zaak werden klanten onder meer verdacht – en veroordeeld – op grond van artikel 248b Sr. Vier klanten zijn veroordeeld tot drie maanden gevangenisstraf waarvan twee maanden voorwaardelijk. Het OM

28 Rb. Oost-Brabant 2 december 2013, ECLI:NL:RBOBR:2013:6653.

29 De rapportage *Op goede grond, De aanpak van seksueel geweld tegen kinderen* bevat een overzicht van zedendelicten ten tijde inschrijving OM; genoemde cijfers zijn hierin verwerkt, p. 202 e.v., beschikbaar via www.nationaalrapporteur.nl. Slechts een beperkt aantal uitspraken inzake art. 248b Sr is ook gepubliceerd, zie bijvoorbeeld HR 13 maart 2007, ECLI:NL:HR:2007:AZ6114 (Anne Frankplantsoen); Hof Arnhem 25 maart 2010, ECLI:NL:GHARN:2010:BL9478; Rb. Den Bosch 23 december 2011, ECLI:NL:RBSHE:2011:BU8623; Rb. Zwolle-Lelystad 16 september 2010, ECLI:NL:RBZLY:2010:BR4213; Rb. Zutphen 26 januari 2011, ECLI:NL:RBZUT:2011:BP2192.

30 Rb. Overijssel 19 november 2013, ECLI:NL:RBOVE:2013:3530.

31 'Klanten van prostituees voor de rechter', *Algemeen Dagblad* 6 december 2013.

heeft hoger beroep ingesteld, onder meer vanwege de strafmaat.³²

8. Besluit

In mensenhandelzaken zijn kinderen, en dat zijn alle personen jonger dan achttien jaar, bijzonder kwetsbare slachtoffers. Die hebben bescherming nodig. Dat geldt ook voor minderjarigen die zelf de prostitutie instappen, bijvoorbeeld omdat zij zichzelf daartoe door omstandigheden gedwongen zien. In het arrest van 20 mei 2014 is de Hoge Raad duidelijk over deze bescherming die het juridische kader biedt. Wanneer het gaat om mensenhandel met minderjarige slachtoffers mag dwang niet worden ingelezen in de strafbepalingen. Eventuele afwezigheid van dwang of geweld zou vervolgens ook geen rol mogen spelen in de straftoemeting; dat zou immers alsnog afbreuk doen aan de bescherming van minderjarigen. 'Instemming' met prostitutiewerk en het feit dat iemand al eerder heeft gewerkt in de prostitutie kunnen niet aan een bewezenverklaring in de weg staan, ook niet wanneer het om volwassen slachtoffers gaat en er sprake is geweest van een dwangmiddel.

Het juridische kader beschermt al vanaf het moment dat minderjarigen worden klaargestoomd om te gaan werken in de prostitutie. Op grond van artikel 273f Sr is immers al snel sprake van een voltooid delict. Bij de strafrechtelijke aanpak van mensenhandel met minderjarige slachtoffers moet ook oog zijn voor delicten inzake kinderpornografie in verband met de permanente beschikbaarheid van het beeldmateriaal en het daaraan inherente, en bijzondere vorm van slachtofferschap.

Ten slotte moeten kinderen niet alleen tegen mensenhandelaren worden beschermd, maar ook tegen degenen die van hun seksuele diensten gebruikmaken, zowel degenen die hen 'testen' voor prostitutiewerk, als de klanten die voor seksuele diensten van minderjarigen betalen.

Voor het waarborgen van de bescherming van minderjarige slachtoffers binnen de rechtspraak blijven dit belangrijke uitgangspunten.

³² Schriftelijke informatie OM 27 februari 2014. Deze uitspraken in eerste aanleg zijn mondelinge vonnissen van de politierechter en zijn niet gepubliceerd. De zaken ten aanzien van de twee hoofdverdachten zijn behandeld door de meervoudige kamer en zijn wel gepubliceerd. Een verdachte is veroordeeld voor zowel mensenhandel als art. 248b Sr, een andere verdachte is vrijgesproken van onder meer mensenhandel maar wel veroordeeld voor het overtreden van art. 248b Sr, Rb. Noord-Nederland 27 februari 2014, ECLI:NL:RBNNE:2014:992 en Rb. Noord-Nederland 20 februari 2014, ECLI:NL:RBNNE:2014:830.